

„EFEKTYWNA OCHRONA SĄDOWA – RZYMSKIE KORZENIE I INSTYTUCJE WSPÓŁCZESNE”

VIII POLSKO-HISZPAŃSKA KONFERENCJA EUROPEJSKIEJ TRADYCJI
PRAWNEJ
LUBLIN, 2 CZERWCA 2017 R.

W dniu 2 czerwca 2017 r. w Centrum Transferu Wiedzy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (KUL) odbyła się VIII Polsko-Hiszpańska Konferencja Europejskiej Tradycji Prawnej **na temat: „Efektywna ochrona sądowa – rzymskie korzenie i instytucje współczesne”** („**Effective Judicial Protection – Roman roots and modern institutions**”), której organizatorami byli: Katedra Postępowania Cywilnego i Katedra Prawa Rzymskiego KUL wraz z Wydziałem Nauk Prawnych i Ekonomicznych Universitat Jaume I de Castellon oraz Wydziałem Prawa SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego w Warszawie i Uniwersytetem Las Palmas de Gran Canaria. Wydarzenie odbyło się pod patronatem JM rektora KUL ks. prof. dr hab. Antoniego Dębińskiego.

Konferencję otworzyli: prof. KUL dr hab. Krzysztof Wiak, dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, prof. Uniwersytetu SWPS dr hab. Teresa Gardocka, dziekan Wydziału Prawa SWPS w Warszawie, prof. Carmen Lázaro Guillamón (Universitat Jaume I, Castellón) oraz prof. Jose Luis Zamora Manzano (Universidad de Las Palmas de Gran Canaria). W ramach konferencji odbyła się wspólna dla wszystkich uczestników sesja plenarna, a następnie sesje równoległe.

Otwierająca obrady sesja plenarna moderowana była przez prof. KUL dr hab. Macieja Jońcę. W ramach tej sesji referaty wygłosili: prof. Carmen Lázaro Guillamón, prof. Sebastiano Tafaro oraz prof. Joanna Misztal-Konecka.

Jako pierwsza głos zabrała prof. Carmen Lázaro Guillamón (Universitat Jaume I, Castellón), która wygłosiła referat pt. *Police Mediation and Justice effectiveness at the present time: reflections of a Romanist*. Prelegentka podjęła temat mediacji policyjnej w systemie efektywnej ochrony sądowej. W swoim wystąpieniu zwróciła uwagę na prawo do skutecznej ochrony sądowej, które ma zasadnicze znaczenie dla kształtowania zasady państwa prawa, ale podkreśliła też znaczącą rolę form pozasądowego rozwią-

zywania sporów, które w ostatnim czasie są postrzegane jako „zbawienie” dla obciążonego wymiaru sprawiedliwości. Profesor Carmen Lázaro Guillamón omówiła także działalność policji jako gospodarza konfliktów w systemie mediacji.

Następnie swoje wystąpienie pt. *Effettività della tutela processuale, in relazione alla facilità di esperimento del ricorso al giudice e dei tempi della decisione definitiva* zaprezentował prof. Sebastiano Tafaro (Universitat de València). Prelegent przedstawił tematykę efektywnej ochrony proceduralnej w aspekcie prawa rzymskiego oraz współczesnych instytucji europejskich. Profesor Sebastiano Tafaro wspomniał o prawach człowieka (prawach podstawowych), które muszą mieć zapewnioną gwarancję realizacji, oraz odniósł się w swoich rozważaniach do kwestii mediacji, jako alternatywnego sposobu rozwiązania sporów, wskazując na dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/52/WE w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych.

Ostatnim prelegentem sesji plenarnej była prof. KUL dr hab. Joanna Misztal-Konecka (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie), która przedstawiła referat pt. *Prosecutor and effectiveness of judicial protection in civil matters*. Referentka zaprezentowała tematykę udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym jako gwarancję zapewnienia efektywnej ochrony prawnej. Podkreśliła, że w przypadkach, w których sąd zawiadamia prokuratora o potrzebie wzięcia udziału w postępowaniu, dochodzi do realizacji zasady efektywnej ochrony prawnej poprzez wyrównanie pozycji procesowej stron oraz zapobieganie nieważności postępowania. W ramach konkluzji prof. Joanna Misztal-Konecka przedstawiła postulat obligatoryjnego przystąpienia prokuratora do postępowania cywilnego (na skutek wezwania sądu) w miejsce swobodnego uznania prokuratora w tym zakresie po jego uprzednim zawiadomieniu przez sąd o potrzebie wzięcia udziału w postępowaniu.

Po zakończeniu sesji plenarnej rozpoczęły się trzy sesje polskojęzyczne i równoległe z nimi odbywające się trzy sesje obcojęzyczne.

W trakcie sesji polskojęzycznych uczestnicy wygłosili 17 znamienitych referatów skupiających się wokół tematyki efektywnej ochrony sądowej.

Pierwsza z sesji moderowana była przez prof. KUL dr hab. Joannę Misztal-Konecką, a swoje wystąpienia zaprezentowali: prof. USz dr hab. Kinga Flaga-Gieruszyńska, prof. dr hab. Krzysztof Amielińczyk, prof. URz dr hab. Renata Świrgoń-Skok, dr Joanna Derlatka oraz dr Iwona Wrześniewska-Wal.

Profesor Kinga Flaga-Gieruszyńska (Uniwersytet Szczeciński) w ramach swojego referatu przedstawiła podstawowe zagadnienia termino-

logiczne z zakresu szybkości, sprawności i efektywności postępowania cywilnego w kontekście realizacji prawa do sądu. Prelegentka zaprezentowała pogląd, że szybkość wcale nie musi oznaczać sprawności i efektywności postępowania oraz że szybkość postępowania jako kryterium czasu jest postulatem, który nie może być realizowany z uszczerbkiem dla wyjaśnienia sprawy. W swoim wystąpieniu referentka poruszyła także problematykę przewlekłości postępowania i wskazała na kryteria tej przewlekłości, podkreślając jednocześnie, że nie ma miary „przewlekłości”, oraz omówiła najczęstsze przyczyny przewlekłości postępowania, zaznaczając, że każda sprawa powinna być oceniana indywidualnie.

Kolejny referat na temat samopomocy, jako alternatywnego sposobu zapewnienia efektywnej ochrony praw prywatnych w prawie rzymskim, wygłosił prof. Krzysztof Amiełańczyk (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej). Prelegent swoje wywody dotyczące ewolucji tej alternatywnej metody ochrony praw prywatnych rozpoczął od omówienia samopomocy w Ustawie XII Tablic, po czym wskazał również na samopomoc i ochronę posiadania w edykcje pretorskim, a także wspominał o samopomocy w konstytucjach cesarskich. Podkreślił istotną rolę samopomocy, która niewątpliwie w prawie rzymskim była elementem efektywnej i szybkiej ochrony praw prywatnych, a dodatkowo niekiedy wyłączała państwo w obowiązku ukarania sprawcy.

Następnie prof. Renata Świrgoń-Skok (Uniwersytet Rzeszowski) zaprezentowała referat na temat wpływu alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów na efektywność ochrony prawnej. Referentka podkreśliła, że alternatywne sposoby rozwiązywania sporów znane były już w czasach antycznych, a następnie w prawie rzymskim, które opracowało ogólne założenia postępowania polubownego i wpłynęło na dalszy rozwój tej instytucji w późniejszych czasach. Prelegentka przedstawiła uczestnikom warunki, jakie muszą być spełnione, aby można było mówić o efektywnej ochronie w postępowaniu polubownym, wśród których znalazły się zwłaszcza: prawidłowość rozstrzygnięcia, poufność postępowania, wykonalność uzgodnionego rozstrzygnięcia czy tymczasowe zabezpieczenie. W ramach konkluzji prof. Renata Świrgoń-Skok wskazała na istotną rolę polubownych sposobów rozwiązywania sporów, które często są alternatywą dla długotrwałego oraz kosztownego postępowania sądowego i pełnią wobec procesu rolę uzupełniającą.

Kolejną referentką tego panelu była dr Joanna Derlatka (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), która przybliżyła uczestnikom zasadę sprawnej egzekucji sądowej jako elementu efektywnego wymiaru sprawiedliwości. W swoim wystąpieniu skupiła się na doniosłej roli postępo-

wania egzekucyjnego, jako że postępowanie rozpoznawcze stanowi jedynie tzw. fazę wstępną, zaś dopiero egzekucja służy właściwej realizacji efektywnej ochrony sądowej. Prelegentka podkreśliła, że postępowanie egzekucyjne służy zaspokojeniu roszczeń wierzyciela, których nie udało mu się uzyskać dobrowolnie, wobec czego egzekucja powinna przebiegać w sposób skuteczny i szybki. W swoim referacie dr Joanna Derlatka wspomniała również, że potrzeba przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego w sposób sprawny została dostrzeżona w orzecznictwie ETPCz, który niejednokrotnie podkreślał, iż skuteczność egzekucji stanowi element efektywnego wymiaru sprawiedliwości.

Ostatnim prelegentem tego panelu była dr Iwona Wrześniewska-Wal (Szkoła Zdrowia Publicznego w Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie), która wygłosiła referat na temat ochrony sądowej w postępowaniach dyscyplinarnych lekarzy. Referentka wskazała na postępowania dyscyplinarne w sądach lekarskich, które stanowią niejako przedpole dla procesu cywilnego, stąd w każdej sprawie, która była przedmiotem rozstrzygnięcia w pozasądowym postępowaniu dyscyplinarnym, ustawodawca powinien zapewnić prawo do wszczęcia sądowej kontroli postępowania i zapadłego w jego wyniku orzeczenia. Prelegentka w ramach swojego wystąpienia omówiła zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej lekarzy oraz strukturę sądów lekarskich, tryb postępowania przed tymi sądami, rozstrzygnięcia mogące zapaść w wyniku rozpoznania sprawy dyscyplinarnej, jak również przedstawiła sposób kontroli tych orzeczeń w trybie kasacji.

Kolejną sesję moderowaniem objęła prof. URz dr hab. Renata Świrgoń-Skok, a referaty wygłosili: dr Katarzyna Cućkowska-Leszczewicz, dr Sławomir Kursa, mgr Kinga Drózdź, dr Maciej Rzewuski, dr Krzysztof Szczygielski oraz dr Magdalena Rzewuska.

Pierwszy referat w tej sesji na temat dochodzenia roszczeń wynikających z przewlekle prowadzonego postępowania sądowego wygłosiła dr Katarzyna Cućkowska-Leszczewicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Referentka przybliżyła uczestnikom zagadnienia związane z roszczeniami cywilnoprawnymi przysługującymi w związku z przewlekłością postępowania, w tym poświęciła sporo uwagi skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Prelegentka dokonała charakterystyki skargi, wskazując przede wszystkim na jej funkcję dyscyplinującą (aby sąd prowadził sprawę bez przewlekłości), ale także na nie mniej istotną funkcję kompensacyjną. Podjęła również problematykę roszczeń wynikających z przewlekle prowadzonego postępowania w aspekcie procesu odszkodowawczego przebiegającego na zasadach ogólnych.

Następnie swój referat przedstawił dr Sławomir Kursa (SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny), który poruszył problematykę ochrony interesu prywatnego w postępowaniu o ustanowienie służebności przesyłu. Wystąpienie koncentrowało się przede wszystkim wokół kwestii ochrony prawnej interesu osoby, na której nieruchomości ma być ustanowiona służebność przesyłu. Prelegent wskazał na aspekty legislacyjne dotyczące kształtowania się przepisów o służebności tego rodzaju, zgodnie z którymi projekty ustawodawcze początkowo ukierunkowane były wyłącznie na zabezpieczenie interesu przedsiębiorcy przesyłowego i nie uwzględniały interesu właściciela nieruchomości. Referent przedstawił przebieg procesu legislacyjnego, w efekcie którego uwzględniono (w większym zakresie, niż pierwotnie planowano) interes właściciela nieruchomości w związku z ustanowieniem służebności przesyłu.

Kolejnym prelegentem tej sesji była mgr Kinga Drózdź (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II), a zaprezentowany przez nią temat dotyczył osób trzecich jako współczynników efektywnej ochrony sądowej. Referentka określiła „osoby trzecie” jako podmioty, które nie biorą udziału w postępowaniu ani też nie są potencjalnymi uczestnikami tego postępowania, zaś działają w imieniu własnym i na własną rzecz. W ramach swojego wywodu prelegentka wskazała m.in. na interwencję główną, interwencję uboczną, przypozwanie czy powództwo przeciwegzekucyjne oraz wspomniała o aspekcie „osób trzecich” występujących w przepisach regulujących postępowanie dowodowe jako o podmiotach dysponujących materiałem dowodowym. W ramach konkluzji referentka wywiodła tezę, że efektywna ochrona sądowa nie zamyka się tylko na strony i nie może być realizowana kosztem osób trzecich.

W sesji tej wygłosił również referat dr Maciej Rzewuski (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), który podjął temat kontradiktoryjności procesu cywilnego. Referent wspominał o aktywnej postawie stron jako sile napędowej postępowania, obowiązku wskazywania dowodów na poparcie swoich twierdzeń i o konsekwencjach braku aktywności stron. Z drugiej strony omówił także możliwość prowadzenia postępowania dowodowego przez sąd z urzędu, przy czym szczególną uwagę skupił na postępowaniu przed sądem drugiej instancji, przedstawiając różne stanowiska doktryny w zakresie dopuszczalności dowodu z urzędu. Prelegent zwrócił także uwagę na możliwość kolizji zasady prawdy materialnej z zasadą koncentracji materiału dowodowego, a sam opowiedział się za przyznaniem sądowi odwoławczemu kompetencji do dopuszczenia w drodze wyjątku dowodu z urzędu.

Następny referent, dr Krzysztof Szczygielski (Uniwersytet w Białymstoku), przedstawił tematykę prawa do kontaktów z dzieckiem i ochronę

tego prawa w polskim systemie prawnym. Prelegent wskazał na bardzo istotną kwestię prawa do regularnych kontaktów z dzieckiem, które dotyczy przede wszystkim rodziców, ale także innych osób – rodzeństwa, dziadków czy osób sprawujących pieczę nad dzieckiem przez dłuższy czas. Zdaniem referenta prawo do kontaktów z dzieckiem jest jednocześnie obowiązkiem, który ma służyć dziecku m.in. z uwagi na więź emocjonalną i wpływ na wychowanie dziecka. W swoim wystąpieniu dr K. Szczygielski omówił także możliwe sposoby kontaktów z dzieckiem oraz poświęcił uwagę kwestii egzekucji kontaktów, w tym podkreślił znaczącą rolę grzywny za niewykonywanie kontaktów.

Ostatni referat w tej sesji wygłosiła dr Magdalena Rzewuska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), która zaprezentowała problematykę przeprowadzenia dowodów przez sąd z urzędu. W swoim wystąpieniu referentka przybliżyła uczestnikom kwestię dopuszczalności dowodu z urzędu w aspekcie zgodności z Konstytucją (a konkretnie z zasadą bezstronności i równości). Ponadto podjęła się odpowiedzi na pytanie, czy dopuszczenie dowodu z urzędu powinno mieć miejsce tylko w wyjątkowych okolicznościach, jak również czy inicjatywna dowodowa sądu zależy od swobodnego uznania. Doktor Magdalena Rzewuska omówiła również problematykę dopuszczenia dowodu z urzędu, w sytuacji gdy w postępowaniu biorą udział profesjonalni pełnomocnicy.

Kończącą sesję moderował prof. KUL dr hab. Maciej Jońca, a swoje wystąpienia przedstawili: dr Elżbieta Loska, dr Bożena Czech-Jeziarska, dr Tadeusz Zembrzuski, dr Agnieszka Laskowska-Hulisz, mgr Sebastian Stankiewicz oraz dr Andrzej Chmiel.

Doktor Elżbieta Loska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) przedstawiła temat niewolników jako świadków w procesie karnym. W swoim referacie poruszyła m.in. problematykę wiarygodności zeznań złożonych przez świadka niewolnika podczas tortur i wskazała na zalecenia dotyczące ostrożności wobec zeznań złożonych przez niewolników w sprawie ich właścicieli. Ponadto prelegentka omówiła aspekt lojalności niewolników w stosunku do właścicieli podczas składania zeznań, a w ramach konkluzji stwierdziła, że warto było dobrze traktować niewolników, którzy przywiązani do swoich właścicieli często odwdzięczali się i nie wyjawiali nawet podczas tortur ich przewinień.

Jako kolejna wystąpiła dr Bożena Czech-Jeziarska (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie), która omówiła miejsce procesu cywilnego w systematyce prawa rzymskiego. W swoim wystąpieniu prelegentka przedstawiła systematyki stosowane przez rzymskich prawników dla wykazania miejsca procesu cywilnego w ówczesnym prawie.

Podkreśliła, że zgodnie z zastosowaną przez Gaiusa w „Instytucjach” metodą prawo dzieliło się na prawo dotyczące osób, rzeczy i powództw, co stanowiło swego rodzaju „nowość”, do tego czasu rzymscy juryści traktowali bowiem prawo materialne i formalne jako jedność. Referentka wskazała również, że systematyka ta została powtórzona i spopularyzowana przez „Instytucje” Justyniana, a następnie oddziaływała na XVI-wieczne próby klasyfikacji prawa, a także na kodeksy z XIX i początków XX w.

Następny referat pt. *Nieważność postępowania w procesie cywilnym – ewolucja od czasów rzymskich do współczesności* wygłosił dr Tadeusz Zembrzuski (Uniwersytet Warszawski). Prelegent wskazał, że instytucja nieważności postępowania sięga prawa rzymskiego, w którym nieważność orzeczenia utożsamiano z jego nieistnieniem w sferze prawnej (w prawie rzymskim wychodzono z założenia, że to, co od początku jest wadliwe, nie może być konwalidowane). Doktor Tadeusz Zembrzuski zaznaczył, że znany nam obecnie mechanizm skargowy związany z nieważnością (uzasadniający zaskarżenie nieważnego orzeczenia) został wykształcony i rozwinięty w średniowieczu, co z kolei wyparło rzymską konstrukcję orzeczenia nieważnego z mocy prawa.

Ne eat iudex ultra petita partium od prawa rzymskiego do czasów współczesnych – uwagi na tle polskiego procesu cywilnego to temat przedstawiony przez dr Agnieszkę Laskowską-Hulisz (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). W swoim referacie prelegentka omówiła zasadę związania sądu żądaniem pozwu, która ma kluczowe znaczenie dla wyznaczenia zakresu przedmiotowego orzekania (sędzia powinien zająć się sprawą poddaną pod rozstrzygnięcie i jest związany żądaniem powoda). Referentka przybliżyła uczestnikom ewolucję zasady związania żądaniem pozwu i wskazała na jej znaczenie w polskim procesie cywilnym w kontekście praw podmiotów poszukujących przed sądem ochrony prawnej. Przedstawiając wskazaną problematykę, określiła związanie żądaniem pozwu jako instrument realizacji zasady dyspozycyjności, który gwarantuje realizację praw podmiotowych.

W dalszej kolejności głos zabrał mgr Sebastian Stankiewicz (Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna w Radomiu), który przedstawił kilka uwag o powadze rzeczy osądzonej w rzymskim procesie cywilnym. Referent w swoim wystąpieniu omówił kształtowanie się instytucji powagi rzeczy osądzonej w prawie rzymskim, a następnie przedstawił pojęcie *res iudicata* oraz wyodrębniony z niej zarzut sprawy osądzonej jako podstawę prawomocności orzeczeń sądowych w rzymskim procesie cywilnym, które zapewniały stałość stosunków prawnych i były gwarantem pewności procesowej niezbędnej dla sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedli-

wości. Prelegent podkreślił, że wskazane instytucje prawa rzymskiego dzięki swej doniosłej roli stały się instytucjami prawnymi o ponadczasowym charakterze i znajdują zastosowanie we współczesnych systemach prawa.

Ostatni referat na temat przyznania się oskarżonego do winy w rzymskim procesie karnym wygłosił dr Andrzej Chmiel (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej). Prelegent wyjaśnił, że początkowo w prawie rzymskim przyznanie się do popełnienia czynu lub „jawność czynu” znacznie upraszczały postępowanie – były podstawą do skazania i nie można było wnieść w takiej sprawie odwołania. Odniósł się także do innych aspektów rzymskiego procesu karnego, zgodnie z którym brano pod uwagę jedynie skutki czynu, bez analizy motywów, nie uwzględniano nieumyślności, a istotne było jedynie ustalenie, czy oskarżony popełnił dany czyn. Referent omówił ponadto przyznanie się do winy w aspekcie stosowania tortur i wskazał, że w okresie cesarstwa przyznanie się do winy przestało być traktowane jako dowód koronny.

Równoległe ze wskazanymi sesjami polskojęzycznymi odbyły się trzy sesje obcojęzyczne.

Pierwszą z sesji obcojęzycznych moderował prof. Bronisław Sitek, a swoje referaty przedstawili: Helena Pérez Beltrán, prof. Jose Luis Zamora Manzano, prof. María Lidón Lara Ortiz, prof. Silvestre Amado Bello Rodríguez oraz Amparo Salom Lucas.

Helena Pérez Beltrán (Universitat Jaume I, Castellón) przedstawiła referat pt. *Mediation: education for human rights and skills in the culture of dialogue*. Prelegentka podjęła tematykę mediacji jako skutecznego instrumentu zarządzania konfliktami w sposób konstruktywny. Jej zdaniem mediacja ma ogromny potencjał i pomaga rozwiązać wiele problemów. Referentka wskazała, że w społeczeństwie, w którym nie ma żadnej kultury porozumienia i gdzie nie ma wykształcenia w zakresie emocji, mediacje stają się odpowiednim i skutecznym narzędziem do rozwiązywania konfliktów w sposób pokojowy i konstruktywny.

Następnie swoje wystąpienie pt. *Some reflections on consumer protection: from Roman law to current law* zaprezentował prof. Jose Luis Zamora Manzano (Universidad de Las Palmas de Gran Canaria). Prelegent przedstawił uwagi dotyczące ewolucji instytucji dotyczących ochrony konsumentów. W swoich rozważaniach wskazał na rzymskie korzenie alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów konsumenckich oraz odniósł się do współczesnych systemów mediacji i pozasądowych sposobów rozwiązywania tego rodzaju sporów. Profesor Jose Luis Zamora Manzano podkreślił zalety mediacji, która umożliwia znacznie szybsze rozwiązanie wszelkich konfliktów pojawiających się w sprawach konsumenckich.

The limits of effective judicial protection in the challenges of decisions adopted by the new administrative power of banking resolution to temat wystąpienia, jakie wygłosiła prof. María Lidón Lara Ortiz (Universitat Jaume I, Castellón). Prelegentka podjęła kwestię skutecznej ochrony sądowej jako podstawowego prawa, którego celem jest szeroki dostęp do jurysdykcji, czyli uzyskania ochrony praw w postępowaniu sądowym. Referentka przedstawiła powyższą problematykę w aspekcie hiszpańskich rezolucji bankowych, które z uwagi na swój restrykcyjny charakter mogą ograniczać prawo do sądu.

Kolejny referat pt. *La génesis del crimen de repetundis* zaprezentował prof. Silvestre Amado Bello Rodríguez (Universidad de Las Palmas de Gran Canaria). W swoim wystąpieniu przedstawił genezę przestępstwa *repetundis*, dotyczącego nadużyć urzędników rzymskich na prowincjach. Prelegent wskazał, że geneza przestępstwa *repetundis* sięga 171 r. p.n.e., kiedy to powołano komisję złożoną z pięciu członków (*recuperatores*) z powodu skarg przedstawionych przez delegację dwóch hiszpańskich prowincji przed Senatem przeciwko urzędnikom, którzy dopuszczali się wymuszeń na prowincjach.

Ostatnia prelegentka w tej części panelu – Amparo Salom Lucas (Universitat Jaume I, Castellón) zaprezentowała referat pt. *Modern Institutions of effective judicial protection. Special reference to mediation*. Referentka przedstawiła tematykę nowoczesnych instytucji ochrony sądowej ze szczególnym uwzględnieniem mediacji i podjęła się omówienia problemów, z jakimi spotykają się europejscy sędziowie w odniesieniu do skutecznej ochrony sądowej. W swoim wystąpieniu prelegentka wskazała na prawo do skutecznej ochrony sądowej, a także sposób, w jaki jest ono realizowane w codziennej pracy sądu, oraz podkreśliła szczególne znaczenie mediacji dla skutecznej realizacji prawa do sądu.

Kolejna sesja moderowana była przez prof. Jose Luisa Zamora Manzano. W trakcie tej części konferencji referaty przedstawili: prof. Jaime Bonet, prof. Rosanna Ortu (z powodu nieobecności prelegentki referat w jej imieniu odczytał prof. Bronisław Sitek), dr Salvatore Piliu, prof. Fernando Parente, prof. Michele Indellicato, dr Rosa Indellicato oraz dr Salvatore Antonello Parente.

Jako pierwszy głos zabrał prof. Jaime Bonet (Universitat de València). Zaprezentowany przez prelegenta temat to *Cambiamenti nel processo canonico*. Referent podjął tematykę zmian w prawie kanonicznym, których papież Franciszek dokonał w roku 2015. Prelegent skoncentrował się na treści listu apostolskiego *Motu Proprio Mitis Iudex Dominus Iesus* dotyczącego reformy prawa kanonicznego w zakresie spraw o orzeczenie nieważności

małżeństwa i omówił podstawowe motywy tej reformy oraz najważniejsze zmiany, w tym skrócony proces małżeński w sytuacji oczywiście uzasadnionych przesłanek nieważności.

Następnie prof. Bronisław Sitek odczytał referat pt. *Alle origini della tutela giuridica del consumatore: fondamenti romanistici della disciplina europea*, który przygotowała prof. Rosanna Ortu (Università di Sassari). Referat poświęcony był tematyce ochrony konsumentów i wskazywał na rzymskie korzenie tej ochrony, stanowiące fundament dla współczesnych rozwiązań. Autorka wskazała także na dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji.

Kolejny prelegent – dr Salvatore Piliu (Università di Rouen) zaprezentował referat pt. *Il diritto delle comunità umane intenzionali: nuovi ordinamenti giuridici?* Referent podjął tematykę nowego zjawiska umyślnych (zamierzonych) społeczności ludzkich dla wykazania, czy te nowe typy wspólnot są zdolne do tworzenia systemów prawnych zgodnie z rzymską sentencją *ubi societas ibi ius*. Prelegent zwrócił szczególną uwagę na organizację prawną Wspólnoty Damanhur z siedzibą w Piemontcie (Włochy), w której istnieją wewnętrzne przepisy prawa prywatnego i publicznego, stanowiące jej odrębny system prawny, oraz wspomniał o projekcie ustawy przedstawionej parlamentowi włoskiemu w 2017 r. w sprawie prawnego uznania tej Wspólnoty, a tym samym uznania istnienia „autonomicznego systemu prawnego”.

Il procedimento disciplinare notarile e la sua evoluzione storica to temat referatu przedstawionego przez prof. Fernando Parente (Università degli Studi di Bari Aldo Moro). Prelegent omówił problematykę postępowania dyscyplinarnego w notariacie oraz historyczną ewolucję tej procedury w prawie włoskim. Wskazał na możliwe sankcje dyscyplinarne w notariacie (m.in. ostrzeżenie, grzywna, zawieszenie w wykonywaniu zawodu, wydalenie z zawodu) oraz omówił organy uprawnione do stosowania tych środków.

Następnie referat pt. *L'etica nei procedimenti giudiziari* zaprezentował prof. Michele Indelicato (Università degli Studi di Bari Aldo Moro). Referent przedstawił tematykę etyki w postępowaniach sądowych, podkreślając, że etyka i prawo są ze sobą ściśle związane. Zaznaczył, że postępowania sądowe i osoby zajmujące się egzekwowaniem prawa muszą być bezstronne, gdyż w przeciwnym razie naruszają godność osoby ludzkiej i jej podstawowe prawa, takie jak prawo do prawdy czy sprawiedliwości.

Kolejno dr Rosa Indelicato (Università degli Studi di Bari Aldo Moro) omówiła temat *Diritto romano e formazione alla convivenza civile*. W swoim

wystąpieniu prelegentka podjęła tematykę wartości etycznych i obywatelskich we współczesnym społeczeństwie i odniosła się w tym względzie do wartości wypracowanych przez Rzymian. Wskazała również na palący problem edukacji i kształcenia w zakresie współżycia obywatelskiego i społecznej solidarności, podnosząc, że współczesne społeczeństwa winny brać przykład z Rzymian w zakresie pokojowego współistnienia.

Ostatni referat podczas tego panelu wygłosił dr Salvatore Antonello Parente (Università degli Studi di Bari Aldo Moro). Zaprezentowany przez niego temat to *Il reclamo e la mediazione tributaria tra procedimento e processo*. W swoim referacie prelegent zwrócił uwagę na kwestię mediacji (reklamacji) poprzedzającej proces podatkowy we Włoszech. Wskazał na mediację, która w pewnych sprawach ma charakter obligatoryjny (sprawy powyżej 20 000 €) i ma na celu zbadanie zasadności zarzutów i roszczenia podatkowego. Jak wskazał dr Salvatore Antonello Parente, procedura ta ma na celu uniknięcie ewentualnego postępowania sądowego w drodze dialogu między obiema stronami stosunku podatkowego (polubowne rozwiązywanie sporu i uniknięcie kosztów postępowania sądowego).

W trakcie końcowej sesji panelu moderowanej przez prof. Carmen Lázaro Guillamón referaty wygłosili: prof. Bronisław Sitek, mgr Agata Krygier, dr Edyta Gapska, dr Joanna Studzińska oraz dr Jakub Szczerbowski.

Profesor Bronisław Sitek (SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny w Warszawie) wygłosił referat pt. *Legal representation of the State Treasury. Legal and comparative study*. Prelegent podjął temat reprezentacji prawnej Skarbu Państwa wobec zmian wprowadzonych ustawą z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Jego rozważania w zakresie reprezentacji Skarbu Państwa miały charakter prawnoporównawczy i odnosiły się także do rozwiązań stosowanych we współczesnym prawodawstwie europejskim. Referent w swoim wystąpieniu wspominał ponadto o reprezentacji Skarbu Państwa w starożytnym Rzymie.

Kolejna prelegentka, mgr Agata Krygier (Universität Augsburg), przedstawiła referat pt. *The institution of governmental liability – do today binding law systems give effective legal and judicial protection to the individuals and the state? – some remarks on German, Polish and European Union law along with its roots in Roman law*. Referentka zaprezentowała tematykę odpowiedzialności rządowej w zakresie szkód spowodowanych przez sprawowanie władzy publicznej. Swoje rozważania mgr Agata Krygier przedstawiła na tle prawa polskiego, niemieckiego i Unii Europejskiej. Wskazała ponadto na korzenie tej instytucji w prawie rzymskim.

Następnie referat pt. *Preparation of a trial as a condition of effective civil procedure* zaprezentowała dr Edyta Gapska (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie). Prelegentka wprowadziła uczestników konferencji w aspekty przygotowania procesu cywilnego jako warunku skutecznej procedury cywilnej. Podniosła, że skuteczne rozstrzygnięcie sprawy cywilnej zależy przede wszystkim od właściwego przygotowania procesu, w tym zebrania dowodów i informacji niezbędnych do ustalenia istotnych faktów i problemów. Ponadto dr Edyta Gapska wskazała na rzymskie korzenie fazy przygotowawczej procesu.

Doktor Joanna Studzińska (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie) wygłosiła referat pt. *The participation of third parties as the form of effectiveness of the civil procedure*. Wystąpienie tej prelegentki było skoncentrowane na problematyce udziału osób trzecich w aspekcie skutecznego postępowania cywilnego.

Jako ostatni swój referat pt. *Effectiveness of Contract Law. Role of the Judiciary* zaprezentował dr Jakub Szczerbowski (SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny). Prelegent przedstawił uczestnikom konferencji spostrzeżenia na temat roli wymiaru sprawiedliwości w aspekcie prawa umów.

Wygłoszone referaty były podstawą burzliwych dyskusji toczących się w trakcie konferencji pomiędzy prelegentami i uczestnikami oraz dały zgromadzonym impuls do wymiany poglądów na tle zaprezentowanych wystąpień.

Po prezentacji wszystkich wystąpień i dyskusjach przyszedł czas na podsumowanie VIII Polsko-Hiszpańskiej Konferencji Europejskiej Tradycji Prawnej, które było wspólne zarówno dla prelegentów paneli polskojęzycznych, jak i dla referentów, którzy wygłosili swoje wystąpienia w trakcie równoległych z nimi paneli obcojęzycznych. Konferencję podsumowali i zakończyli: prof. Bronisław Sitek (SWPS), prof. Joanna Misztal-Konecka (KUL) oraz prof. Maciej Jońca (KUL). Po zakończonych obradach uczestnicy wybrali się na zwiedzanie Lublina i wspólną kolację, co niewątpliwie sprzyjało dalszej wymianie poglądów w mniej formalnych warunkach.

Artykuły stanowiące podsumowanie badań prowadzonych przez prelegentów, których główne tezy zaprezentowano na konferencji, ukazały się w Zeszytach Naukowych KUL (nr 3 za 2017 r.).

*mgr Katarzyna Kajmowicz**

* Asystent, Uniwersytet Rzeszowski, uczestnik studiów doktoranckich KUL.